

Aydınlı Bir Uşşâkî Şeyhi Ömer Hulûsî ve Dîvân'ı (M.Ş. Baş)

Arş. Gör. Aygül DÜZENLİ*

Okur Akademi Yayınları, İstanbul, Mayıs 2014

§§§

"Belf dırler bize deli bütün sırr bizdedir belf
Ânuîçün olmuşuz velî bize uşşâkiler dırler"
Ömer Hulûsî

Mehmet Şamil Baş tarafından hazırlanan "*Aydınlı Bir Uşşâkî Şeyhi Ömer Hulûsî ve Dîvân'ı*" isimli eser, "*Ömer Hulûsî ve Dîvân'ı (inceleme-metin)*" adlı doktora (Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Danışman: Prof. Dr. İlhan Genç, 2013) çalışmasının gözden geçirilmiş halidir. Tasavvuf Anabilim Dalı'nın önemli isimlerinden Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç'ın takrizi ile taçlandırılan kitap, "*Ömer Hulûsî'nin Yaşadığı Dönem*", "*Ömer Hulûsî ve Uşşâkîlik*", "*Ömer Hulûsî Dîvânı-İnceleme*" ve "*Tenkıtlı Metin*" başlıklarını taşıyan dört bölümden müteşekkildir.

Birinci bölümde, Ömer Hulûsî'nin yaşadığı çağın tarihî ve kültürel şartları ile bu koşulların onun hayatı üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla şairin yaşadığı dönem çevre ve mensubu olduğu tasavvufî anlayış üzerinde durulmaktadır. İkinci bölümde, Hüseyin Vassâf'ın "*Sefîne-i Evliyâ*"sı, İbrahim Güz'ün hazırladığı "*Gayb-ı Hayat*" adlı eseri, divanda yer alan manzumeler ve Leman Barıştıran'ın şahsî kütüphanesinden temin edilen mektuplar vasıtasıyla Ömer Hulûsî'nin hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde Ömer Hulûsî'nin hayatı ile ilgili hikâyelere ve halkın karşılaştığı önemli gelişmelerin sonraki nesillerce şeyhin kerametine bağlandığı aktarımlara yer verilmiş ve böylece metne renk katılmıştır. Ardından edebî şahsiyeti, tasavvufî görüşleri ve mensubu bulunduğu Halvetiyye'nin bir kolu olan Uşşâkiyye tarikatı ve silsileleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmış, Ömer Hulûsî'nin

* Çukurova Üni. İlahiyat F. Türk-İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı, e-posta: tuana57_87@hotmail.com

tarikatla ne derece münasebeti olduğu, bu münasebetin şairin şiirini ne derece etkilediği ve kendisine atfedilen Nâzenîn-i Uşşâkiyye'nin mahiyetinin ne olduğu ortaya konulmuştur. Yine burada bazı kaynaklarda Bektâşî olarak nitelenen Ömer Hulûsî'nin, Uşşâkî olduğu gerek divanda yer alan manzumelerden gerekse Ömer Hulûsî'nin hayatı hakkında bilgi veren "Gayb-ı Hayat" gibi eserlerden faydalanılarak ispatlanmaya çalışılmıştır.

"Ömer Hulûsî Dîvânı-İnceleme" adlı üçüncü bölümde yazar divanın şekil, muhteva, dil ve ifade özelliklerine değinmiştir. Ardından *Dîvân*'da sıklıkla kullanılan ve anlam örgüsüne katkıda bulunan mefhumları açıklama yoluna gitmiş ve alanda yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak *Dîvân*'da yer alan dinî-tasavvufî unsurları ayrı ayrı ele alıp incelememiştir. Bu bölümde tenkitli metin hazırlamakla yetinmeyen yazar divan metninin daha iyi anlaşılması için divanda yer alan tasavvuf ehline has "el alma", "ders değiştirme" gibi usûl ve erkânı açıklamış, öne çıkan kavramları tahlil etmiştir. Yezid, 12 imam ve Hz. Lokman gibi divanda sıklıkla zikredilen şahısları ve bu şahısların metinde zikredilme sebeplerini belirtmiş, gerek telmih gerekse iktibas yoluyla divanda kullanılan ayet ve hadisleri metne kattıkları anlamlar bağlamında değerlendirmiştir.

Yazar, Ömer Hulûsî Dîvânı'nın tenkitli metninin yer aldığı dördüncü bölümde, güvenilir bir metin teşkili için kütüphanelerde ve şahıs elinde bulunan bütün nüshaları tasnîf ve tavsif ederek "edisyon kritik" yöntemiyle müellif hattına en yakın dîvân metnini oluşturmaya çalışmıştır. Bu çalışma ile Ömer Hulûsî'nin bilinen tek eseri olan ve 49 farklı aruz kalıbı kullanarak tasavvufî öğretilerini aktardığı 651 manzûmeden müteşekkil *Dîvân*'i akademik bir düzlemde ele alınarak ilim dünyasına kazandırılmıştır.

Ömer Hulûsî'nin gerek *Dîvân*'ının neşredilmesi gerekse hayatıyla ilgili bilgiler verilmesi tasavvuf geleneğimiz açısından da büyük önem arz etmektedir. Zira Ömer Hulûsî, XIX.yüzyılda Bektâşî tekkelerinin kapatılarak, bu yolun müntesiplerine başka tarikat şeyhlerinin şeyh olarak atandığı bir dönemde, kimi Bektâşî neşvelerini özümseyişi ile Tarîk-i Nâzenîn (Bektâşiyeye) ve Uşşâkiyye arasında kabul edilebilecek olan Nâzenîn-i Uşşâkiyye'nin temellerini atmıştır. Günümüzde varlığını devam ettiren bütün Uşşâkî silsileleri de Ömer Hulûsî'ye dayanmakta ve Manisa'daki hariç hepsi Ömer Hulûsî'nin halifesi Hüseyin Hakkı Kasabavî'den gelmektedir. Uşşâkî tarikatı için böylesine mühim bir şahsiyet olan Ömer Hulûsî'nin hayatı, tasavvufî görüşleri ve Nâzenîn-i Uşşâkîlik ile ilgili kapsamlı bilgiler veren bu eser ilim dünyasında önemli bir boşluğu dolduracak ve diğer Uşşâkî şeyhleri ile ilgili de akademik çalışmaların yapılmasına zemin hazırlayacaktır.